

Global express

A actualidade na aula

Alto o fogo: o negocio das armas

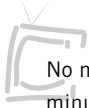
© Chrispin Hughes / OXFAM

No mundo hai unha arma lixeira por cada 10 persoas e cada minuto morre unha persoa por un disparo. A proliferación de armamento alimenta guerras e viola os dereitos humanos, mentres que é un dos negocios máis lucrativos do mundo.

Esta edición de Global Express pretende informar do impacto das armas nas sociedades, iniciar unha análise crítica da cultura da violencia e presentar alternativas á mesma.

- O comercio da morte está descontrolado
- ¿Como funciona o negocio das armas?
- Quen é quen no negocio das armas
- O impacto das armas na vida das persoas
- ¿pero, ¿as armas son o problema?
- Deixose que...
- Guía didáctica

O comercio da morte está descontrolado

No mundo hai unha arma lixeira por cada 10 persoas e cada minuto morre unha persoa por un disparo. A proliferación descontrolada de armamento é un problema gravísimo que alimenta guerras, violacións dos dereitos humanos e impacta na vida de millóns de persoas, mentres que unha minoría se beneficia dun dos negocios máis lucrativos do mundo.

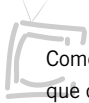
Este negocio legal da morte move ó ano 21 000 millóns de dólares coas exportacións de armas, sobre todo as convencionais. Hai moitos tipos de armas e adoitan clasificarse en dous grandes grupos: por un lado, as non-convencionais ou de destrución masiva (nucleares, biolóxicas e químicas); por outro lado, as convencionais, xa sexan lixeiras (pistolas, fusís... aquelas armas que pode cargar unha persoa), pesadas (avións, tanques...) ou non- letais (gases, láseres, material policial...). Dentro deste abano, as armas lixeiras requiren unha mención especial porque son as que provocan a gran maioría de vítimas mortais dos conflitos armados, e polo difícil que é controlalas e acabar coa súa proliferación.

Agora ben, o negocio das armas é moito máis complexo xa que, a pesar da clasificación anterior, o concepto mesmo de arma é máis difuso do que parece. ¿Por que? Pois porque non tódalas armas fan "bang". O comercio das armas non se limita a vender e mercar avións, tanques, mísiles, fusís, pistolas ou munición, senón que tamén inclúe as pezas (parafusos, rodas, material electrónico...) e toda a tecnoloxía, a información e maila

enxeñería militar necesaria para deseñar e fabrica-lo armamento. Isto esvaece os límites de qué é o que se considera material militar e, polo tanto, dificulta o control do comercio de armas. Un bo exemplo é o caso dunha empresa turca, Otokar, que hai dez anos empezou a fabrica-lo vehículo antidisturbios Scorpion, do que o 70% das pezas son as dun Land Rover 4x4 importado de Gran Bretaña como material civil. A estas pezas adaptáronselles metralladoras e creouse un vehículo blindado que os militares turcos utilizaron para cometer violacións dos dereitos humanos contra o pobo curdo e que Turquía, á súa vez, vendeu a países con conflitos armados como Paquistán e Alxeria (segundo o investigador Gideon Burrows, ver Para saber máis...).

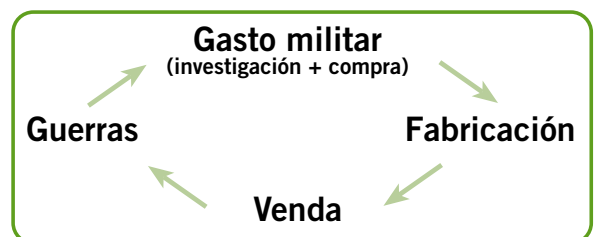
Tanto se se trata de material estritamente militar ou susceptible de dobre uso militar e civil (como serían os satélites), ademais das dificultades para o controlar, o seu comercio ten dous problemas principais: un é a falta de normas á hora de vender estas armas, de tal xeito que estas caen nas mans de gobernos, grupos armados e bandas criminais que as utilizan para cometer violacións dos dereitos humanos. Calcúlase que entre o 80 e o 90% das armas lixeiras ilegais se venderan anteriormente de forma legal. O outro gran problema é a enorme cantidade de armas en circulación e a facilidade coa que se conseguen. Isto débese tanto á acumulación dos últimos anos coma á produción constante: cada ano fábrícanse 8 millóns máis de armas lixeiras e 2 balas por cada persoa do mundo.

¿Como funciona o negocio das armas?

Como dicíamos antes, o comercio de armas é un dos negocios que dá máis beneficios do mundo: despois do tráfico de drogas, é un dos que move máis diñeiro, coa diferenza de que a maior parte deste é legal. As cifras sobre o comercio de armas son difíciles de conseguir por mor do secretismo que rodea este negocio, de maneira que son aproximadas e varían moito segundo os criterios que se utilizan para calculalas. A pesar disto, estímase que o valor das exportacións de armas no mundo é de 21 000 millóns de dólares anuais e que houbo un enorme incremento a raíz do contexto internacional caracterizado pola "guerra contra o terrorismo".

Sen embargo, máis aló das cifras, é probablemente máis importante entende-la lóxica deste comercio xa que cando falamos do negocio das armas non só nos referimos á compra e á venda de armas senón a todo un ciclo de armamentismo que, de forma esquemática, se pode explicar así:

España segue esta tendencia e o pasado ano 2002, as súas vendas, segundo fontes oficiais, sumaron 275 millóns de euros, cifra que supón un aumento do 19% respecto ó ano anterior.

Imos por partes: os gobernos xustifican o gasto militar na necesidade de defende-lo país e isto concrétase, principalmente, na compra de armas e de material militar (a empresas do propio país e a outros países), na construción e no mantemento das instalacións, na formación e mais nos soldos dos militares e na investigación militar.

Este último punto tradúcese en que un país como España destina máis dun tercio do diñeiro público de investigación e desenvolvemento (I + D) a finalidades militares: o orzamento dos programas de investigación militar para 2004 é máis de 6 veces superior ó de saúde e supón o 31% do que o goberno destina a I+D, segundo datos oficiais.

En canto á compra de material militar, paga a pena lembralo esforzo económico que supón en detrimento doutras partidas sociais: un tercio dos países do mundo invisten máis recursos nos seus exércitos ca nos servicios de saúde. E, por outra banda, nos últimos catro anos, EEUU, Gran Bretaña e Francia ingresaron máis diñeiro polas exportacións de armas a países do sur do que destinaron a axuda oficial para o desenvolvemento nestas rexións (segundo recolle o informe Vidas Esnaquizadas, ver Para saber máis...). Todo este diñeiro que, tanto os países do norte coma os do sur destinan a investigar e/ou mercar armas, levan ás empresas a fabricar material militar e vendelo sen escrúpulos (xa sexa en forma de armas ou dalgún dos seus compoñentes) a calquera clase de países. Moitos dos destinatarios finais destas vendas son países con tensións internas ou rexionais nos que se violan sistematicamente os dereitos humanos ou que sofren un conflito armado.

Os conflitos armados de hoxe

O mundo está en guerra -existen arredor de 40 conflitos armados abertos- en boa parte por mor da venda legal e ilegal de armas. Estas guerras que estouran e se manteñen para controla-lo territorio, espoliar recursos naturais e exercer autoritariamente o poder, aliméntanse e esténdense no tempo

gracias ás armas. Se ben non son a causa directa do estoupido dos conflitos armados, a súa acumulación, proliferación descontrolada e dispoñibilidade agravan e provocan máis mortos que, na actualidade, son case todos civís. Durante o século XX produciuse un xiro absoluto: mentres que na Primeira Guerra Mundial os mortos civís eran pouco máis do 10% das vítimas, na Segunda Guerra Mundial xa supoñían un pouco máis da metade e, actualmente, a situación é xustamente a contraria que hai un século: o 90% dos mortos en conflitos armados son civís.

A poboación civil ocupa un primeiro plano como vítima de violacións dos dereitos humanos e de desprazamentos forzosos; e non se trata do que se deu en chamar "danos colaterais", senón de que os civís son obxectivo militar. As guerras actuais pasan por ganar control sobre a poboación mediante a división, o enfrontamento e o sufrimento humano. Neste sentido, a guerra é unha forma de violencia organizada que obedece a estratexias que non só provocan dor dun xeito intencionado, senón que tamén buscan elimina-la dignidade da xente.

Por este motivo, dentro do ciclo armamentista cómpre que nas guerras se utilicen e se experimente coas novas armas máis sofisticadas, máis mortíferas ou que provoquen sufrimento indiscriminado, aínda que isto viole o dereito internacional humanitario. Un exemplo son as bombas de dispersión ou bombas acio que utilizaron os exércitos durante a ocupación de Iraq. Estas bombas, cando son lanzadas desde avións, frágmentanse en múltiples explosivos que actúan como minas antipersoa e quedan espaxeadas e soterradas, provocando mortos e feridos tempo despois do final do conflito armado e dificultando a reconstrución da vida da xente.

¿Quen é quen no negocio das armas?

Os principais países fabricantes e exportadores

O mercado mundial das armas está en poucas mans: máis do 80% das transferencias de armas convencionais corren a cargo dos cinco países membros permanentes do Consello de Seguridade das Nacións Unidas -EEUU, Gran Bretaña, Rusia, China e Francia- que ó mesmo tempo son, supostamente, os garantes da paz e da seguridade mundial. Ademais dos máis grandes fabricantes e exportadores de armas atopamos outros países como España, que está na posición número 11 da clasificación dos países vendedores de armas e move arredor do 1% das exportacións mundiais.

No caso español, os datos oficiais de 2002 din que a metade das transferencias de armas están relacionadas coa construción do caza europeo Eurofighter, que exemplifica a tendencia de integración en proxectos internacionais. Do resto das exportacións españolas son preocupantes as vendas de importantes cantidades de munición a países africanos, así como outras armas a Marrocos, Venezuela, India e, en menor medida, Israel e Angola. Todos eles son destinos sensibles polo feito de ser contextos de conflito armado ou de alta tensión e, polo tanto, segundo o Código de Conduta sobre Exportación de Armas da Unión Europea, os gobernos europeos non poderían autorizar estas vendas.

Os grandes países vendedores (media anual de 1998 a 2001)

EEUU:	14 000 millóns de dólares
Reino Unido:	4600 millóns de dólares
Francia:	3400 millóns de dólares
Rusia:	3400 millóns de dólares
China:	500 millóns de dólares

FONTE: Amnistía Internacional e Intermón Oxfam en *Vidas Esnaquizadas*

Os gobernos manteñen unha estreita relación cos fabricantes de armas, por un lado porque son os responsables de autorizar ou de denegar-las licencias das exportacións, e polo outro porque consideran os seus produtos como bens nacionais e son os seus clientes. Ademais, os estados utilizan a industria armamentista como unha arma diplomática nas relacións internacionais e conseguen acordos sobre equipos militares como parte doutros pactos máis amplos. Agora ben, os gobernos non facilitan información pública nin un control parlamentario sobre a política armamentista e manteñen secretismo arredor do gasto militar, das exportacións e das condicións en que estas se levan a cabo. Neste sentido, España é un dos países menos transparentes no marco da Unión Europea.

A industria armamentista e o seu grupo de presión

O comercio de armas é, pois, un caso único no que un negocio legal está en mans dunhas mil transnacionais de cerca de cen países -pero dominadas basicamente por firmas de Estados Unidos- que reciben un trato de favor por parte dos gobernos en canto se refire a apoio político e financeiro. Esta promoción do armamento tamén se dá en visitas diplomáticas e asistindo a feiras de armamento. Só en Estados Unidos -país que ten máis tendas autorizadas para a venda de armas ca gasoliñeiras- cada ano celébranse máis de 5000 feiras de armamento. Se a esta política lle sumámo-lo feito de que as empresas de armas máis rendibles se privatizaron, atopámonos con que esta industria segue a lóxica de beneficios privados e perdas públicas.

O comercio legal de armas está moi vinculado á corrupción e é un negocio encuberto que se pacta a porta pechada, no que os fabricantes de armas exercen unha fortísima influencia sobre os representantes gobernamentais, e acábanse inflando de tal maneira as facturas que converten o comercio de armas no negocio legal máis corrupto e máis proclive ó suborno (xunto co sector da construción, segundo a ONG Transparency International).

Estas empresas, como Lockheed Martín, Northrop Grumman, Raytheon ou BAE Systems, tan estreitamente vinculadas ós gobernos, son as mesmas que, despois dos atentados do 11

de setembro, viron como o valor das súas accións aumentaba ata un 40% e apresuráronse a tirar proveito da nova "ameaza á seguridade global", coaccionando ó seu goberno para lanzar un ataque dentro dunha estratexia de "guerra preventiva" (segundo Gideon Burrows). Deste xeito, a política mundial pódese comparar cun xogo de mesa no que os líderes mundiais son os xogadores e as empresas de armas as fichas; ou mesmo ó revés, as empresas serven para identificar inimigos potenciais e hai unha difusa fronteira entre o goberno e as empresas.

Os principais países importadores

Os grandes países compradores de armas adoitan pertencer a rexións con inestabilidade política, onde se violan os dereitos humanos ou con conflitos armados abertos. A venda de armas ós países do sur medra constantemente e supera en conxunto a venda de armas ós países do norte, xa que supón dous tercios do total. De feito, case a metade dos países que teñen elevados orzamentos de defensa están na cola no que respecta ó índice de desenvolvemento humano. Isto ilustra como, ademais do cinismo dos estados vendedores de armas que alimentan guerras nas que despois enviarán axuda humanitaria, tamén está a irresponsabilidade flagrante dos gobernos compradores que non lle poñen remedio á pobreza e á exclusión nos seus países. Cada ano, os gobernos do sur invisten unha media de 22 000 millóns de dólares en armas, mentres que coa metade desta cifra se podería paga-la escola primaria de tódolos nenos e nenas destas rexións. Por outra banda, cómpre salientarmos que as armas non só alimentan guerras senón tamén violacións dos dereitos humanos en todo o mundo: a tortura e mailos maltratos en mans de forzas de seguridade estatais, sobre todo policía armada, foi unha práctica constante en máis de 70 países entre 1997 e 2000.

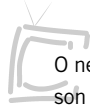
As grandes rexións compradoras (media anual de 1998 a 2001)

Norte de África e Oriente Medio:	1200 millóns de dólares
África:	900 millóns de dólares
Asia:	800 millóns de dólares
América Latina:	700 millóns de dólares

FONTE: Amnistía Internacional e Intermón Oxfam en *Vidas Esnaquizadas*

Agora ben, o problema non recae tan só no número de armas senón tamén no control e no uso que se fai delas. Por exemplo, en España hai unha cantidade de armas similar á de El Salvador, pero o número de homicidios por habitante é moitísimo máis baixo. Noutras palabras, o clima social e mailo control sobre as armas son factores decisivos para avalía-lo seu impacto en cada sociedade.

O impacto das armas na vida das persoas

O negocio das armas ten efectos directos sobre as persoas, que son nos que pensamos primeiro, e que teñen que ver co feito de que cada día millóns de persoas vivan baixo a ameaza da violencia armada, que cada ano morran medio millón de persoas por este motivo e que moitas outras queden feridas. Estamos a falar tamén da xente que se ve forzada a fuxir da súa casa por mor dos ataques armados e que suman, en todo o mundo, 35 millóns de persoas -13 millóns de refuxiados e 22 de desprazados dentro do seu propio país-.

Estamos vivindo un cambio a longo prazo no que as armas se están convertendo nunha parte integral da vida, de maneira que ter algunha e utilizala é cada vez máis habitual en todo o mundo. Isto fai que teñamos que falar tamén do impacto

indirecto das armas, ou sexa, do reforzo da cultura da violencia: fenómenos como o círculo vicioso da inseguridade, que leva a máis violencia coma un peixe que morde a cola e que conduciu ó aumento desmesurado da seguridade privada; procesos como a deshumanización do outro, que é visto coma un inimigo en base a estereotipos e prexuízos-"estás con nós ou contra nós"-exacerbando as crenzas de superioridade e as posicións extremistas e polarizadas; mecanismos de adestramento na conformidade que leva a obedecer sen preguntar e sen estar de acordo, incorporando a disciplina propia do mundo militar como pauta de conducta social; ou a paralización provocada polo medo e o silencio fronte á ameaza das armas, son algúns dos impactos que van máis aló do disparo.

...¿pero as armas son o problema?

As armas son un problema, pero non son o problema senón o síntoma doutros problemas de fondo, das raíces que provocan a violencia e promoven o recurso ás armas. Neste sentido, as armas delátannos contextos de desprotección humana e, polo tanto, cómpre pensar en ir máis aló das armas: para evita-las guerras non só é necesario ir contra as armas senón contra todo o que faga que se utilicen, desde a falta de democracia ou a seguridade militarizada ata o medo ou as relacións de dominio.

A cultura da violencia

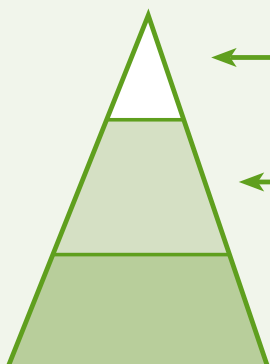
Noutras palabras, estamos falando de que as armas forman parte da cultura da violencia e de que son un instrumento da violencia directa, pero que esta só é a punta do iceberg. Debaixo, na parte mergullada e menos visible, atopamos outras formas de violencia que podemos clasificar así:

Estoutras formas de violencia, que axudan a comprende-la violencia máis evidente, non teñen tanto que ver con facer directamente senón con non deixar facer e con lexitima-la dor. A seguinte frase ilustra a idea de ir máis aló do que se ve a simple vista: "o que mata non é un fusil senón un corazón endurecido" -o do que dispara ou o do que ordena disparar.

¿Que queremos defender coas armas?

¿De que nos queremos defender?

Chegados a este punto, debemos preguntarnos qué é o que queremos defender coas armas. Se o que queremos é defende-la vida, probablemente nos sería máis útil pensar en que esta está máis vinculada á protección dos dereitos humanos, á garantía dunhas condicións de vida dignas (alimentación, casa, educación, saúde, traballo...) ou a gozar dun ambiente non-contaminado, e que todo isto non pasa polas armas nin por

Violencia directa

os feitos intencionados que buscan a dor física ou psicolóxica e que poden chegar á destrución, xa sexa a través do uso ou da ameaza das armas ou con outros medios.

Violencia estrutural

a que se dá cando non sómo-lo que poderíamos ser ou non témo-lo que deberíamos ter, é dicir, cando se priva as persoas das necesidades básicas (pobreza, fame, precariedade) ou da protección dos dereitos humanos (represión, patriarcado).

Violencia cultural

a que fai referencia ós aspectos da cultura que lexitiman as outras dúas formas de violencia, como serían os discursos que descualifican ó outro, os sentimentos de superioridade ligados á masculinidade, a estimulación do racismo ou o fanatismo relixioso, por exemplo.

unha seguridade militarizada senón polo que se chama seguridade humana. Outra cuestión é pensar de qué ou de quén nos queremos defender, ou sexa, qué é o que percibimos como ameazas e identificalas evitando prexuízos. Finalmente, necesitaremos ver cómo facerlles fronte e protexernos, e atoparémonos con que a idea de que ter unha arma é unha boa maneira de se asegurar protección é un mito falso: estatísticas de EEUU amosan como as probabilidades de que

unha persoa dunha familia morra por ferida de bala se multiplican por 22 se se ten unha arma de fogo na casa (segundo recolle Michael Moore no seu libro Estúpidos homes brancos). Este feito deberíanos motivar a explora-la diversidade de formas de defensa que non xustifican o desorbitado e descontrolado negocio das armas como a defensa non-ofensiva, a prevención de conflitos armados, a defensa civil, a construción de mecanismos de confianza e cooperación, etc.

Díxose que... Díxose que...

"Os líderes locais, rexionais e mundiais deben acepta-lo feito de que non podemos permitir que o libre mercado rixa o comercio internacional de armas. Non debemos enriquecernos comerciando coa morte. Máis ben deberíamos comprender que o comercio de armas é case sempre amigo dos dictadores e inimigo do pobo. Chegou o momento de antepoñe-las vidas humanas ás armas"

ÓSCAR ARIAS, PREMIO NÓBEL DA PAZ.

"Traballar na construción dunha cultura da paz: A cultura da paz é unha cultura que promove a pacificación, unha cultura que inclúa estilos de vida, patróns de crenzas, valores e comportamentos que favorezan a construción da paz e acompañe os cambios institucionais que promovan o benestar, a igualdade, a administración equitativa dos recursos, a seguridade para os individuos, as familias, a identidade dos grupos ou das nacións, e sen necesidade de recorrer á violencia".

VICENÇ PISAS.

"EEUU desexa e espera que os gobernos de todo o mundo axuden a elimina-los parasitos terroristas que representan unha ameaza para os seus propios países e para a paz mundial. Se os gobernos necesitan capacitación ou recursos para cumprir con este compromiso, EEUU axudaraos".

GEORGE BUSH, PRESIDENTE DE EEUU (2002)

"Preferiría ter inventado unha máquina que a xente puidese utilizar e que lles axudase ós campesiños no traballo, como por exemplo unha segadora"

MIJAÍL KALÁSHNIKOV, INVENTOR DO FUSIL AUTOMÁTICO AK-47, TAMÉN CHAMADO KALASHNIKOV.

"A vida cambiou totalmente por mor da guerra. Agora non recollémo-la colleita nin facemos ningún outro traballo no campo sen consultalo coa policía. Antes, os campesiños reuníamonos para decidir sobre os nosos temas e agora reunímonos coa policía!".

CAMPESIÑO DE SRI LANKA (1998)

"A crenza no desarmamento non vén do idealismo nin da inxenuidade. A mellor estratexia para a prevención dos conflitos armados é a eliminación dos medios utilizados para perpetra-la violencia".

ALPHA KONARÉ, EX-PRESIDENTE DE MALI.

"O número de vítimas de armas lixeiras eclipsa ó resto de armamento e, en conxunto, supera amplamente o balance de mortos das bombas atómicas que devastaron Hiroshima e Nagasaki. En canto á mortandade que provocan, poderían describirse como armas de destrucción masiva".

KOFI ANNAN, SECRETARIO XERAL DAS NACIÓNS UNIDAS (2000)

"Se polo menos o inimigo quixese escoitar sería marabilloso. Rematarían os disparos e poderíamos escoitarnos uns ós outros, simplemente falaríamos e procuraríamos non utilizar armas. Gustaríame poderlle poñer fin a toda esta violencia e contribuír ó desenvolvemento do meu país."

NENA SOLDADO DE FILIPINAS (2001)

"Debería de ser tan evidente desobedece-lo inxusto como colaborar co xusto"

MARTIN LUTHER KING

"Teño medo, pero trátase de facer que o membro da outra banda me teña máis medo. Se vou armado estou en igualdade de condicións."

MEMBRO DUNHA BANDA DE CALIFORNIA, EEUU (2003)

"Dálle todo a un amigo agás o teu coche, a túa muller e maila túa pistola."

REFRÁN IRAQUÍ RECOLLIDO POLOS XORNALISTAS (2003)

"Na miña aldea tódolos homes teñen pistola propia porque se non tes, non es ningún. Poden viola-la túa muller, roubarte ou facerche calquera cousa."

HOME DE PAPÚA-NOVA GUINEA (2000)

"Moitos dos homes que volven da fronte militar maltratan as mulleres, péganlles ós fillos, dormen coa arma debaixo da almofada, violan as súas mulleres, desfán os mobles, berran, insultan, acusan."

MULLER DE BELGRADO, SERBIA (1992)

"Nesta idade escura na que vivimos, baixo a nova orde mundial, comparti-la dor é unha das condicións previas esenciais para volver atopa-la dignidade e maila esperanza. // Hai unha gran parte da dor que non se pode compartir, pero o desexo de a compartir si se pode compartir. E desa acción, inevitablemente inadecuada, xorde unha resistencia."

JOHN BERGER